

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

**Офіс Генерального прокурора
(до відома)**

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
*(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого
Верховної Ради України з прав людини»)*

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Згідно зі статтею 101 Конституції України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод

людини і громадянина та захисту прав кожного на території України, виконанням функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання виявлено грубі порушення прав людини на захист від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у діяльності державної установи «Київський слідчий ізолятор» (далі – СІЗО, установа), у якій на час відвідування НПМ утримувались 2535 осіб.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань чи інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Згідно з положеннями частини 3 статті 50 Кримінального кодексу України покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Частиною 1 статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу України серед основних прав засуджених визначено право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності; засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню.

Під час здійснення 12 липня 2023 року відвідування установи, для виконання функцій національного превентивного механізму групою НПМ встановлено, що в установі, всупереч вимог частини 2 статті 8 Закону України «Про попереднє ув'язнення», особи, взяті під варту, тримаються в одних камерах разом із засудженими.

Зокрема у камері № 52 засуджений Ц., який 06.04.2023 був засуджений Святошинським районним судом міста Києва, утримувався спільно з особою на прізвище К., яка вперше притягується до кримінальної відповідальності та особою, на прізвище К., яка раніше притягувалася до кримінальної відповідальності.

Також у СІЗО встановлено порушення норм площі для однієї взятої під варту особи, яка відповідно до абзацу 2 статті 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення» не може бути меншою 2,5 м².

Так, у камерному приміщенні № 53 на час перевірки утримувалось 16 осіб, при тому, що загальна площа цього камерного приміщення складала 27,8 м², тобто 1,7 м² на одного ув'язненого.

Також порушення норми площі було встановлено у камерному приміщенні № 104, де площа на одну особу складає 1,6 м².

Вивченням облікової документації встановлено, що порушення норм площі також відмічається у камерних приміщеннях № 1, 6, 7, 10, 11, 18, 24, 27, 28, 29 та інших.

У пункті 13 сьомої загальної доповіді [СРТ/Inf(97)10] Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню (далі – КЗК) зазначено, що проблема із переповненими камерами призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, перезавантаження медичних служб та інфраструктури установи і тому потребує виправлення.

Окрім цього, вказані вище порушення є приводом до подання чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини.

Пунктом 6 глави 4 розділу IV Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5 (далі – ПВР СІЗО), передбачено, що ув'язнені та засуджені перед відправленням для участі в кримінальному провадженні за межами СІЗО повинні отримати набір продуктів харчування.

Про отримання продуктів харчування (або відмову в їх отриманні) ув'язнений або засуджений ставить свій підпис у журналі обліку продуктів харчування, що видаються ув'язненим і засудженим, перед відправленням за межі СІЗО.

У той же час, до представників групи НПМ звернулася засуджена Б., яка по вибуттю з установи не отримувала продукти харчування, хоча згідно записів у журналі обліку продуктів харчування, що видаються ув'язненим і засудженим, перед відправленням за межі СІЗО була відмітка, що засуджена Б. отримала продукти харчування.

Враховуючи практику Європейського суду з прав людини (наприклад справа «Корнейкова та Корнейков проти України» (заява № 56660/12, § 142 та 143), у разі подання до нього скарг ув'язненими (засудженими) щодо незабезпечення їх продуктами харчування адміністрацією установи, умови тримання цих осіб можуть бути визнаними такими, що порушують вимоги статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, та присуджено відповідні компенсації.

У деяких камерних приміщеннях, збірного відділення та деяких приміщеннях лазні СІЗО порушується стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що забезпечує право на повагу до приватного і сімейного життя.

Так, санвузли більшості камерних приміщень не містять перегородок, які дозволяють усамітнитись, у приміщеннях санвузлів збірного відділення відсутні двері, що передбачено вимогам правила 19.3 Європейських пенітенціарних правил (Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць) (далі – ЄПП), у зв'язку з чим засуджені та ув'язнені завішують прохід до санвузлів простирадлами.

Ліжка у деяких камерних приміщеннях, в тому числі тих, де проведено капітальний ремонт, розташовані впритул одне до одного, що не забезпечує засудженим та ув'язненим особистого простору, що передбачено правилом 18.1 ЄПП та пунктом 1 главою 2 розділом II ПВР СІЗО.

У приміщенні лазні установи також не дотримується право на приватність. Так, порушується вимога правила 19.3 ЄПП через відсутність шторок та душових перегородок, достатніх для усамітнення ув'язнених та засуджених.

Ув'язненим та засудженим не забезпечуються в повному обсязі матеріально-побутові умови у камерних приміщеннях, що відповідають правилам санітарії та гігієни відповідно до вимог статті 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення» та розділу IX глави 3 пункту 2 ПВР СІЗО.

Так, у більшості камерних приміщень корпусного відділення № 1 та № 2 брудно, наявний неприємний запах, стіни камерних приміщень вкриті пліснявою, значна захащеність сумками та особистими речами, підлога та санвузли брудні.

У порушення вимог пункту 8.13.5 Норм забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення слідчого ізолятора, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5 (далі – Норми забезпечення СІЗО), камерні приміщення не забезпечені бачками з питною водою, ув'язнені та засуджені змушені вживати воду з централізованого водогону.

У приміщеннях для тимчасового перебування осіб, узятих під варту, збірного відділення порушуються вимоги розділу II глави 2 пункту 10 ПВР СІЗО та пункту 6.2 Норм забезпечення СІЗО та не забезпечуються умови, що відповідають санітарно-гігієнічним нормам.

Так, у збірному відділенні наявний лише один загальний санвузол на всі приміщення, для відвідування якого ув'язненим необхідно покликати працівників установи з проханням вивести їх до туалету. Зазначене створює умови, при яких ув'язнені знаходяться у залежності від посадових осіб СІЗО, що може бути підставою для приниження людської гідності та призвести до їх утиску.

Баки з питною водою у приміщеннях збірного відділення відсутні, що призводить до порушення прав утримуваних осіб на доступ до питної води.

Припливно-витяжна вентиляція працює не в усіх приміщеннях збірного відділення, таким чином у цих приміщеннях відчувається брак свіжого повітря.

Окрім цього, кабінет лікаря у збірному відділенні СІЗО потребує ремонту, при вході до кабінету наявне сміття, бички від цигарок, водопостачання з крану

відсутнє, що призводить до порушення правил санітарії та гігієни при наданні медичної допомоги ув'язненим та засудженим.

Лазне-пральне обслуговування ув'язнених та засуджених здійснюється із порушенням вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 849/5 (далі – Положення про ЛПО).

Так, у лазні, яка знаходиться в підвальному приміщенні корпусного відділення № 1 та № 2, знаходиться у неналежному санітарно-гігієнічному стані.

У лазні відсутні прогумовані килимки, душові сітки та водорозбірні крани для гарячої та холодної води, що передбачено пунктами 2.6.2 та 2.13.3 Положення про ЛПО.

Також відсутня припливно-витяжна система вентиляції, через це не забезпечується повітрообмін у приміщенні.

В ході конфіденційного спілкування із засудженими та ув'язненими встановлено, що у порушення вимог пункту 2 частини 2 ПВР СІЗО персонал не видає їм індивідуальні засоби гігієни (мило, зубна щітка, зубна паста, одноразова бритва, засоби особистої гігієни (для жінок)).

Зі слів деяких осіб, посадова особа СІЗО не видає ув'язненому чи засудженому талон-підтвердження перед надісланням кореспонденції, яку вони адресують органам державної влади, що є порушенням пункту 8 глави 3 розділу VII ПВР СІЗО.

Також під час конференційного спілкування із засудженими останні скаржилися на ігнорування адміністрацією СІЗО заяв ув'язнених та засуджених, які адресуються керівництву установи, та на відсутність реагування на такі заяви протягом тривалого періоду часу. В результаті чого ув'язнені не мають змоги звернутися до адвоката, чим порушується їх право на захист.

Групою НПМ встановлено порушення права на доступ до свіжого повітря.

У пункті 48 другої загальної доповіді [СРТ/Inf (92) 3] Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню (далі – КЗК) наголошується, що всі без винятку ув'язнені мають право на щоденне перебування на свіжому повітрі, що визнається як основна гарантія прав.

Відповідно до пункту 9 частини 3 Закону України «Про попереднє ув'язнення» особи, взяті під варту, мають право на щоденну прогулянку протягом 1 години.

Також пунктом 3 частиною 9 ПВР СІЗО передбачено право ув'язнених та засуджених відмовитися від прогулянки.

В установі склалася стійка практика, коли у випадку, якщо один із засуджених чи ув'язнених відмовляється від прогулянки, то на прогулянку не виводяться й інші особи, які перебувають у камерному приміщенні.

Окрім цього, така ситуація призводить до конфліктів серед ув'язнених та засуджених, які повинні постійно підлаштовуватися один під одного та вирішувати питання реалізації права на доступ до свіжого повітря.

Під час проведення відвідування пекарні групою НПМ було опитано ув'язнених, які були залучені без оплати їх праці лише до робіт, пов'язаних зі створенням належних санітарно-побутових умов і впорядкуванням місць попереднього ув'язнення.

Відповідно до вимог розділу IX глави 1 пункту 6 ПВР СІЗО такі особи залучаються лише на дві години протягом дня, однак зазначені вимоги в установі не виконуються.

Групою НПМ було переглянуто відео із камер спостереження, де розміщується камера опитаних працівників пекарні. Так, було встановлено, що працівників було направлено до пекарні близько 11 години, а їх повернення не було встановлено.

Зазначене може свідчити про те, що вказані особи систематично залучаються до робіт без оплати їх праці більш як дві години на день.

Таким чином, період працевлаштування в установі без оплати праці не буде включено до стажу роботи засудженого чи ув'язненого, що не відповідатиме умовам для призначення пенсії за віком.

Додатком 1 ПВР СІЗО визначено, що до переліку речей, заборонених для користування ув'язненим і засудженим, належить будь-яке спортивне знаряддя, у тому числі для заняття бойовими мистецтвами, а також виготовлене власноруч (боксерські рукавички та груші, рукавички для заняття рукопашним боєм, маківари, гирі, гантелі, штанги тощо).

У той же час у прогулянкових двориках представниками групи НПМ виявлено виготовлені власноруч гирі, гантелі, штанги тощо.

Слід зазначити, що зазначені предмети можуть бути використані ув'язненими і засудженими як знаряддя для вчинення насильницьких дій стосовно інших осіб, у тому числі персоналу СІЗО.

Пунктом 3 глави 4 розділу I визначено, що ув'язненим і засудженим забороняється встановлювати зв'язок з особами, які перебувають в інших камерах.

У той же час групою НПМ встановлено, що засудженими та особами, взятими під варту, встановлюється міжкамерний зв'язок за допомогою мотузок через віконні ґрати.

Така ситуація може бути небезпечною з точки зору потрапляння до інших камерних приміщень заборонених предметів або інформації, яка може загрожувати життю іншим ув'язненим, засудженим або персоналу.

При спілкуванні із адміністрацією харчоблоку встановлено, що Норми харчування осіб, які тримаються в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби, ізоляторах тимчасового тримання, приймальниках-розподільниках та інших приймальниках

Національної поліції, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 16.06.1992 № 336, потребують перегляду.

Так, при нормі у 80 грам м'яса на добу на одну особу на один прийом їжі припадає 40 грам м'яса, що, за слів адміністрації харчоблоку, на виході становить лише 18 грам м'яса. Подібна ситуація виникає і з забезпеченням овочами. Зазначене дозволяє зробити висновки, що право ув'язнених на достатнє харчування, що передбачено статтею 48 Конституції України, реалізується не в повному обсязі.

Окрім цього, групою НПМ при огляді складських приміщень виявлено зіпсовану картоплю, яку використовують для приготування їжі ув'язненим та засудженим.

Також керівництвом СІЗО групі НПМ не було надано відомості про вжиті заходи, за результатами попередньої перевірки, щодо виконання пункту 5 Положення про технічний захист інформації, затвердженого Указом Президента України від 27.09.1999 № 1229/99, згідно якого організація технічного захисту інформації в органах, щодо яких здійснюється технічний захист інформації, покладається на їх керівників.

В установі встановлено практику, коли для одних ув'язнених створюються покращені умови для приготування їжі, а інші харчуються на загальних підставах.

Така практика може розцінюватися як прояви стигматизації або дискримінації з боку керівництва СІЗО.

Так, для ув'язнених, які беруть участь у реалізації експериментального проекту щодо платних послуг з надання поліпшених побутових умов, доступу до Інтернету та голосової електронної комунікації за допомогою засобів IP-телефонії особам, узятим під варту, у слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби, приготування їжі здійснюється з інших продуктів харчування, які закладаються в котел, згідно котлового ордеру, окремим поваром в окремому приміщенні їдальні.

Слід зазначити, що постанова Кабінету Міністрів України від 28.04.2023 № 402 «Про реалізацію експериментального проекту щодо платних послуг з надання поліпшених побутових умов, доступу до Інтернету та голосової електронної комунікації за допомогою засобів IP-телефонії особам, узятим під варту, у слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби» не визначає покращеного харчування ув'язнених, які залучені до участі у проекті.

Також в ході конфіденційного спілкування із ув'язненими встановлено, що значна їх частина перебуває в СІЗО понад строк, який можна вважати як розумний строк розгляду справи судом.

Так, кримінальна справа одного із ув'язнених розглядається судом більше 9 років, значна частина ув'язнених зазначали, що їх справи суд розглядає понад 5 років.

Окрім цього, є достатні підстави вважати про наявний незаконний обіг в установі наркотичних речовин, їх аналогів або прекурсорів, оскільки групою НПМ виявлялися особи з явними візуальними ознаками наркотичного сп'яніння.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 2⁷ пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення порушень, виявлених у державній установі «Київський слідчий ізолятор», зокрема:

1.1. Виключити випадки порушення вимог статті 8 Закону України «Про попереднє ув'язнення» щодо роздільного тримання різних категорій засуджених та ув'язнених;

1.2. Додатково опрацювати питання щодо приведення норм площі на одного засудженого і ув'язненого у відповідність до вимог національних та міжнародних нормативно-правових актів;

1.3. Встановити контроль за недопущенням випадків, коли ув'язнені та засуджені перед відправленням за межі СІЗО не отримують набір продуктів харчування. Забезпечити належне ведення службової документації з цього питання;

1.4. Вжити додаткових заходів щодо створення належних умов для реалізації права засуджених на приватність та особистий простір;

1.5. Опрацювати питання щодо забезпечення камерних приміщень інвентарем і предметами відповідно до Норм забезпечення СІЗО;

1.6. Забезпечити постійну роботу припливно-витяжної вентиляції в усіх приміщеннях збірного відділення для забезпечення постійного доступу до повітря;

1.7. Спільно з представниками Київської міської медчастини філії ДУ «Центр охорони здоров'я ДКВС України» у м. Києві та Київській області опрацювати питання щодо забезпечення належних умов для роботи медичних працівників у збірному відділенні СІЗО;

1.8. Переглянути організацію лазне-прального обслуговування ув'язнених і засуджених та привести її у відповідність до вимог Положення про ЛПО;

1.9. Опрацювати питання щодо належного забезпечення засуджених та ув'язнених індивідуальними засобами гігієни;

1.10. Привести порядок надіслання кореспонденції у відповідність до вимог пункту 8 глави 3 розділу VII ПВР СІЗО;

1.11. Переглянути практику організації прогулянок засуджених та ув'язнених та привести її у відповідність до вимог ПВР СІЗО;

1.12. Виключити випадки залучення ув'язнених без оплати їх праці до робіт, пов'язаних зі створенням належних санітарно-побутових умов і впорядкування місць попереднього ув'язнення більше, ніж дві години протягом дня;

1.13. Привести у відповідність до додатку 1 ПВР СІЗО наявність у користуванні засуджених та ув'язнених спортивного інвентарю, який може бути використаний як зброя для вчинення насильницьких дій;

1.14. Додатково опрацювати Норми харчування осіб, які тримаються в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби, ізоляторах тимчасового тримання, приймальниках-розподільниках та інших приймальниках Національної поліції, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 16.06.1992 № 336, за необхідності підготувати та направити ініціативні листи до центральних органів виконавчої влади;

1.15. Для уникнення можливих проявів стигматизації та дискримінації з боку керівництва СІЗО переглянути практику організації харчування ув'язнених, які беруть участь у реалізації експериментального проекту щодо платних послуг з надання поліпшених побутових умов, доступу до Інтернету та голосової електронної комунікації за допомогою засобів IP-телефонії особам, узятим під варту, у слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби;

1.16. Вжити додаткових заходів щодо неможливості встановлювати засудженими та ув'язненими зв'язок з особами, які перебувають в інших камерах;

1.17. Ініціювати проведення робочої зустрічі з керівництвом Державної судової адміністрації України та Ради суддів України, на розгляд якої внести питання забезпечення додержання розумних строків розгляду кримінальних справ судами;

1.18. Вжити додаткових заходів щодо перекриття каналів потрапляння в зону що охороняється заборонених для зберігання предметів, виробів та речовин.

2. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних службових осіб до відповідальності.

Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити Уповноваженого.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт за результатами відвідування державної установи «Київський слідчий ізолятор» на 17 арк. в 1 прим.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Хведчук Віталій (050)-967-95-51

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав
людини
№7181.2/23/39.1 від 08.08.2023
КЕП: Лубінець Д. В. 08.08.2023 20:13
5FB77F7B650371D0400000E88D010044560300